

Gustáv Valach a Eva Kristínová – herci, ktorí sa nebáli vyznať vieru + PODCAST

Branislav Michalka

15. decembra 2020 ✚ Kultúra

V časoch komunistického režimu, ktorý prisúdil filmovej a televíznej tvorbe vysokú rolu vo svojich propagandistických plánoch, sa stali herci a herečky často symbolom kolaborácie. Kvôli kariére boli ochotní robiť kompromisy nielen so svojimi politickými názormi, ale aj s vierou.

Avšak aj medzi hercami sa našli osobnosti natoľko pevné a s takou integritou viery a vlastných názorov, že dokázali odolať tlaku komunistickej mašinérie a hrdo, verejne a nekompromisne sa hlásili ku katolíckej viere aj k vlastenectvu. Ich verejné prihlásenie sa ku katolíckej viere počas komunistického režimu, vyvrcholilo v roku 1969 púťou do Ríma.

Bez kompromisov

Priam legendárnym sa stal vo svojom odpore Gustáv Valach, ktorý pre komunistov stelesňoval typického „*tmárskeho*“ Slováka, verného katolíckej Cirkvi a zároveň obhajujúceho obdobie samostatného Slovenského štátu. Svojou vierou sa nikdy netajil a bol ochotný ísť až „*na doraz*“.

Problémy s komunistickými orgánmi mal od začiatku svojej hereckej kariéry v 50. rokoch. Valach ostentatívne dával najavo svoju vieru, chodil s celou rodinou demonštratívne na sv. omše do známych bratislavských kostolov, kde ho ako verejne známou a populárnu osobu mohli obyvatelia pravidelne vídať. Jeho prítomnosť zvyrazňoval zvučný a hlboký hlas, s ktorým spieval v kostole a upútal tak ešte viac pozornosti. Režim spočiatku hercovo správanie neriešil, avšak problém nastal, keď sa stal slávnym.

V roku 1955, keď bolo SND na zájazde v Prahe so slovenskou interpretáciou klasickej českej hry *Strakonický gajdoš*, z nejakého dôvodu padol jeho herecký výkon do oka vtedajšiemu ministrovi kultúry Zdeňkovi Nejedlému, ktorý bol vo svojom vysokom veku predmetom rôznych vtipov, kvôli svojej senilite, a ktorý mal zároveň nevypočítateľné reakcie. Rozhodol sa totiž udeliť Gustávovi Valachovi za jeho herecký výkon titul Laureát štátnej ceny Klementa Gottwalda, niečo na spôsob neskoršieho „*zaslúžilého umelca*“. Pri odovzdávaní ceny minister Z. Nejedlý poznamenal šeptavým stareckým hlasom: „*Jenom jednou jste přišel a již jste zvítězil.*“

A problém bol na svete – laureát štátnej ceny chodiaci okázalo do kostola a zároveň obhajujúci v súkromí slovenský separatizmus. Ďalšie ocenenie prišlo v roku 1957 za český film *Zatratenci*. Za peniaze, ktoré boli s ocenením spojené, si Valach kúpil „*papalášske*“ auto značky Volga a jeho chodenie do kostola nadobudlo pre komunistov nechcený komický efekt: pred kostolom zastavilo auto, v akom sa vozievali význační súdruhovia, z neho vystúpil obľúbený herec a išiel aj s celou svojou rodinou na sv. omšu. Ľudia komentovali auto „*protištátnymi vtipmi*“, robili dvojzmyselné politické poznámky a smiali sa na účet KSČ. Gustávovi

Valachovi začali dohovárať stranické orgány, čo nemalo žiaden efekt. Potom sa mu začali vyhrážať, s rovnakým výsledkom, a nakoniec ho v roku 1959 vyhodili z divadla. Cenu mu samozrejme odobrali. Jeho manželka Viera ju musela poslať poštou do Prahy.

Radšej robotníkom ako bez sv. omše

Zamestnal sa ako robotník v tlačiarňi za plat 453 Kčs. Po roku prešiel do Pozemných stavieb a pracoval ako bagrista. Popri tom si začal robiť večernú priemyselnú školu. Pracoval 10-12 hodín denne, aby uživil svoju rodinu.

Roku 1962, v čase mierneho politického odmäku, si na neho spomenuli a zavolali ho späť do divadla. Lenže ako podmienku si komunisti naschvál stanovili, že musí hrať „za trest“ úlohu „pokryteckého“ pápeža Pia XII. v propagandistickej ľavicovej hre Rolfa Hochhutha *Zástupca*. To však Valach striktne odmietol. Následne mu ponúkli rolu esesmana v tej istej hre, čo taktiež odmietol. Nakoniec si ho k sebe zavolať Vasil' Biľak a dohovárať mu, prečo má taký veľký problém vzdať sa náboženstva. Márne. Nakoniec, zrejme na príhovory režisérov a kultúrnych pracovníkov komunisti rezignovali. Nie však úplne. Jeho syn spomínal, ako pod ich balkónom pravidelne stávalo auto s dvoma príslušníkmi ŠtB.

Zrejme posmelený svojím víťazstvom a tým, že sa ukázala efektívnosť pridržania sa viery, stal sa Gustáv Valach v 60. rokoch šokujúcim predstaviteľom toho, čo jeho herecký kolega Andrej Hryc nazval „bigotným katolicizmom“. Na otázku, či sa z hercov postavil niekto režimu, A. Hryc odpovedal: „*Nik. Jedine Gustáv Valach, ktorý bol bigotným katolíkom a dával to najavo. Strašným spôsobom nám tým niekedy liezol na nervy, lebo keď sa niekto pri práci potkol a povedal „doboha“, čakala ho polhodinová prednáška o tom, ako sa rúha. V tom bol neznesiteľný. Bolo to však jeho sväté právo a ani ja som mu neoponoval, lebo som si ho vážil ako herca.*“

Jeho morálna nekompromisnosť sa prejavila aj v tom, že odmietol ísť na svadbu svojej dcéry, ktorá si brala rozvedeného. Podobne neúprosne komentoval aj rovnaké poklesky u svojich kolegov. Emília Vášáryová vo svojich pamätiach spomína: „*Robila som aj Shawovu Svätú Janu. Mojm hereckým partnerom bol Gustáv Valach. Výborný herec s krásnym hlasom. V skutočnosti sa však premenil na môjho inkvizítora. Zarytý, bigotný katolík. Ja som sa vtedy rozišla s prvým manželom a myslím, že som už bola v druhom stave s Milanom. Bolo to pre mňa vykúpenie. Valach mi však pri každej príležitosti pri skúškach nadával: – Pobeľlica! A to tá má hrať Svätú pannu?! – A hrala som ju, a s veľkým úspechom... Samé ovácie. Na javisku mi potom Valach pobožkal ruku... a na chodbe zavrčal: Flandra!*“

Návšteva vo Vatikáne

V roku 1969 vypukol ďalší škandál. Nejaký uvedomelý udavač sa dostal k talianskym novinám, ktoré priniesli fotografie delegácie slovenských katolíckych intelektuálov u pápeža. Stalo sa tak pri 1100 výročí úmrtia sv. Konštantína – Cyrila. Pri vyšetrovaní vysvitlo, že v rámci svojej dovolenky sa vybrali do Ríma. Gustáv Valach bol jedným z nich a prednášal na sv. omši v chráme sv. Petra, počas ktorej mal kázeň pápež Pavol VI., prosby veriacich, v ktorých okrem iného stálo: „*Aby **všetky** národy slavianske našli dokonalú jednotu v katolíckej Cirkvi a zostali verné Sv. otcovi. Vzáymajme Pána.*“

Toto bola pre československých súdruhov zaiste veľmi horká pilulka, vzhľadom na pravoslávny dejinný kontext východných komunistických území. Predstava, že známy umelec socialistického štátu recituje

verejne práve takéto požiadavky, bola zaiste nestráviteľná.

Vedľa Gustáva Valacha však stála ešte jedna osoba, herečka, ktorá prednášala ďalšie prosby – Eva Kristínová.

Jej viera nebola nikdy taká okázalá a provokatívna, ako u Gustáva Valacha. Každopádne ju nemala problém praktizovať a verejne potvrdzovať. Pri jej pohrebe konštatoval biskup František Rábek, že bola „*hrdou Slovenkou a kresťankou*.“ Svedectvo o jej hlbokkej viere vydal aj jej herecký kolega, veriaci katolík Jozef Šimonovič: „*Bola nesmierne pokorná a skromná. Svoju vieru držala v sebe a nevystavovala ju na verejnosti. Žila vieru vo svojom umení. Posledné obdobie znášala svoj stav s obdivuhodnou pokorou voči Pánovi. Prosila ma, aby som sa modlil, nech ju Pán povolá k sebe.*“

„*Hrdou Slovenkou a kresťankou*“ bola aj počas pamätnej návštevy v Ríme. O niekoľko dní sa konalo ďalšie stretnutie, tentokrát v Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda. V rámci kultúrneho programu vystúpila aj Eva Kristínová.

Aj Eva Kristínová mala v 50. rokoch problémy s komunistami. Spomínala, ako na jednej schôdzi, v najtuhšej dobe stalinizmu, vystúpila jedna jej kolegyňa, ktorú nechcela menovať a povedala: „*Ako je možné, že v slovenskom divadelníctve pestujeme dva vrede – Miloša Pietora a Evu Kristínovú.*“ Bola to zrejme narážka aj na jej otca, bývalého generála, ktorý v roku 1948 odmietol vstúpiť do komunistickej strany, a ktorého komunisti odsúdili na dlhoročné väzenie.

Eva Kristínová zostala hrdou propagátorkou slovenského umenia a kresťanského vlastenectva aj po prevrate v roku 1989. Jej národná hrdosť však bola pre súčasných slovenských liberálov čímsi nestráviteľným. Jeden hlas za všetkých, Martin Mojžiš v časopise *.týždeň* takto „*dojímavo*“ okomentoval jej úmrtie v júni tohto roka: „*Eva Kristínová bola jedným z počutelných hlasov najtupšieho slovenského nacionalizmu. To len aby sa nezabudlo.*“ Nezabudneme. Zdá sa, že pre istý druh ľudí zostala Eva Kristínová rovnakým vredom ako v 50. rokoch, a ktovie, či náhodou títo ľudia nemajú s 50. rokmi spoločnú nielen mentalitu, vyhľadávajúcu „*buržoázných nacionalistov*“, ale aj čosi viac.

Na akcii v Ríme sa v roku 1969 zúčastnilo aj množstvo zahraničných Slovákov a známych emigrantov, ktorí odišli zo Slovenska po roku 1945 aj 1948. Ich prítomnosť bola pre umelcov zo Slovenska krajne kompromitujúca v očiach komunistických orgánov.

Po prezradení celej akcie na Slovensku nasledovali sankcie, a vtedajší minister kultúry Miroslav Válek musel vykonať personálne zmeny na ministerstve, týkajúce sa „*súdruhov*“, ktorí zlyhali. Gustáv Valach okomentoval celú akciu slovami, adresovanými Matejovi Andrášovi, ktorý bol tiež jedným z postihnutých: „*Vypiekli sme s nimi, brat môj, veď sme mali dovolenku...!*“

PODPORTE NÁS! Pomôže nám každé EURO! Spoločnými silami prebudíme svedomie Slovenska, bojujme za Vieru a hodnoty kresťanskej civilizácie. Bez Vás Christianitas.sk nezvládneme financovať. Ďakujeme!

Bankové spojenie: SK776500000000020594299



URL adresa článku: <https://christianitas.sk/gustav-valach-a-eva-kristinova-herci-ktori-sa-nebali-vyznat-vieru/>